3 SEM TDC STS G 1 (N/O)

2017

(November)

STATISTICS

(General)

Course: 301

(Estimation and Testing)

(New Course)

Full Marks: 48
Pass Marks: 14

Time: 2 hours

The figures in the margin indicate full marks for the questions

| 1. | খালী ঠাই পূৰ কৰা : |
|----|----------------------|
| | Fill in the blanks : |

(a) যদি এটা পৰ্যাপ্ত আকলক বিদ্যমান হয়, তেনেহ'লে ই

____ আকলকৰ ফলন হয়।

If a sufficient estimator exists, it is

a function of the ____ estimator.

1×5=5

| (b) | এটা চৰম শকাতা আকলক সদায় হয়। | | |
|-------------------------|---|--|--|
| | A maximum likelihood estimator is always | | |
| (c) | H_0 শুদ্ধ হ'লে, H_0 নিবাকৰণ কৰা ত্ৰুটিক কোৱা হয় ক্ৰটি। | | |
| | The error of rejecting H_0 , when H_0 is true, is called error. | | |
| (d) | βক সম্ভাৱিতাৰ ক্ৰটি বা উপভোক্তাৰ সংশয় বুলি কোৱা হয়। | | |
| | β is called the probability of error or consumer's risk. | | |
| (e) | অপ্ৰাচলীয় পৰীক্ষাৰ অভিধাৰণাসমূহৰ এটা হৈছে অধ্যয়নকৃত চল্কবোৰ। | | |
| | One of the assumptions of non-parametric test is variables under study is | | |
| চমু উত্তৰ দিয়া : 2×4=8 | | | |

Answer in brief:

(a) ধৰা হৈছে, X আৰু Y দুটা স্বতন্ত্ৰ যাদৃচ্ছিক চলক আৰু দুয়োটাৰে মাধ্য μ অজ্ঞাত। X আৰু Y দুয়োৰে প্ৰসৰণ 36. ধৰা হৈছে, T=aX+bY, μ ৰ এটা

আকলক। যদি a+b=1 হয়, তেনেহ'লে দেখুওৱা যে T, μ ৰ এটা অনভিনত আকলক। যদি $a=\frac{1}{3}$ ও $b=\frac{2}{3}$ হয়, তেনেহ'লে Tৰ প্ৰসৰণ কিমান হ'ব?

Suppose X and Y are independent random variables with the same unknown mean μ . Both X and Y have variance as 36. Let T = aX + bY be an estimator of μ . Show that T is an unbiased estimator of μ if a + b = 1. If $a = \frac{1}{3}$ and $b = \frac{2}{3}$, then what is the variance of T?

(b) (i) বিবিক্ত সমষ্টি আৰু (ii) অবিবিক্ত সমষ্টিৰ পৰা গ্ৰহণ কৰা এটা যাদৃচ্ছিক চলকৰ কাৰণে শক্যতা ফলনৰ সংজ্ঞা দিয়া।

Define the likelihood function for a random sample drawn from (i) a discrete population and (ii) a continuous population.

(c) এটা মুদ্ৰা 200 বাৰ উৎক্ষেপ কৰা হৈছে, তাৰ ভিতৰত 120 বাৰ মুদ্ৰাটোৰে মুণ্ড দেপুৰাইছে। মুদ্ৰাটো অনভিনতনে?

A coin is tossed 200 times, out of which head appears 120 times. Is the coin unbiased?

- (d) প্রাচলীয় পৰীক্ষা আৰু অপ্রাচলীয় পৰীক্ষাৰ মাজৰ পার্থক্য দেখুওবা। অপ্রাচলীয় পৰীক্ষাৰ উপযোগিতাসমূহ কি কি? Distinguish between parametric test and nonparametric test. What are the advantages of nonparametric test?
- 3. (a) সংগত আকলকৰ সংজ্ঞা দিয়া। ধৰা হৈছে, প্ৰসৰণ σ_n^2 আৰু $E(T_n)=\theta_n$ ৰ সৈতে T_n , θ ৰ এটা আকলক। প্ৰমাণ কৰা যে, $n\to\infty$ ৰ কাৰণে যদি $\theta_n\to\theta$ আৰু $\sigma_n^2\to 0$ হয়, তেনেহ'লে T_n , θ ৰ এটা সংগত আকলক হ'ব। তেতিয়া তলত দিয়াবিলাকৰ সংগত আকলক উলিওৱা:
 - (i) প্ৰসামান্য বন্টনৰ মধ্যমা
 - (ii) প্রসামান্য বন্টনৰ প্রস্বণ, যেতিয়া মধ্যমা জ্ঞাত হয়

 Define a consistent estimator. Let T_n be an estimator of θ with variance σ_n^2 and $E(T_n) = \theta_n$. Prove that if $\theta_n \to \theta$ and $\sigma_n^2 \to 0$ as $n \to \infty$, then T_n is a consistent estimator of θ . Hence obtain the consistent estimators for the following:
 - (i) Mean of the normal distribution
 - (ii) Variance of the normal distribution when mean is known

অথবা /Or

- (b) MVU আকলকৰ সংজ্ঞা দিয়া। দেখুওৱা যে এটা MVU আকলক সদায় অন্বিতীয়। 3+6=9

 Define MVU estimator. Show that an MVU estimator is always unique.
- 4. (a) আকলনৰ চৰম শক্যতা পদ্ধতিৰ বৰ্ণনা দিয়া আৰু ইয়াৰ পাঁচটা সৰ্বোৎকৃষ্ট ধর্মৰ আলোচনা কৰা। তলত উল্লেখ কৰা সমষ্টিবোৰ পৰা লোৱা n আকাৰৰ যাদৃচ্ছিক প্রতিদর্শৰ শক্যতা ফলনবোৰ উলিওৱা: 2+5+2=9
 - (i) প্রসামানা (m, σ^2)
 - (ii) দ্বিপদ (n, p)

Describe the maximum likelihood method of estimation and discuss five of its optimal properties. Find the likelihood functions for a random sample of size n from each of the following populations:

- (i) Normal (m, σ^2)
- (ii) Binomial (n, p)

অথবা /Or

(b) অন্তৰাল আকলন বুলিলে কি বুজা, ব্যাখ্যা কৰা। মাধ্য μ আৰু মানক বিচলন σ (σ অজ্ঞাত)সহ সমষ্টি এটাৰ পৰা 50 আকাৰৰ প্ৰতিদৰ্শ এটা লোৱা হৈছে। 50টা নিবীক্ষণৰ প্ৰতিদৰ্শটোৰ পৰা পোৱা গ'ল, $\overline{X}=52.5$ আৰু $\sum_{i=1}^{50} (X_i - \overline{X})^2 = 4900$. μ ৰ 95% বিশ্বাস্যতা

অন্তৰাল উলিওৱা।

4+5=9

Explain what is meant by interval estimation. Consider a random sample of size 50 from a population with mean μ and s.d. σ (σ not known). The computations from the 50 sample observations yield $\overline{X} = 52.5$ and $\sum_{i=1}^{50} (X_i - \overline{X})^2 = 4900$. Find a 95% confidence interval for μ .

5. (a) ৰিক্ত প্ৰকল্প, বিকল্প প্ৰকল্প, স্বীকৰণ ক্ষেত্ৰ আৰু নিৰাকৰণ ক্ষেত্ৰ ব্যঞ্জকবোৰ ব্যাখ্যা কৰা। পৰিসাংখ্যিকীয় প্ৰকল্প পৰীক্ষাৰ মুখ্য পদক্ষেপবোৰ নিৰ্দেশ দিয়া। একপাক্ষিক আৰু দ্বিপাক্ষিক পৰীক্ষা বুলিলে কি বুজা, আলোচনা কৰা।

Explain the expressions null hypothesis, alternative hypothesis, acceptance region and rejection region. Indicate the principal steps in testing a statistical hypothesis. Discuss what is meant by one- and two-sided tests

অথবা /Or

(b) (i) এটা বিশেষ খাদাৰ পৰীক্ষামূলক 9টা জন্তুৰ এটা যাদ্চ্ছিক প্ৰতিদৰ্শৰ পৰা পোৱা ফলাফলবোৰ এনে ধৰণৰ $\Sigma x_i = 45$ lbs, $\Sigma x_i^2 = 279$ lbs, য'ত x_i হৈছে iতম জন্তুটোৰ বৰ্ধিত ওজন। যদি বৰ্ধিত ওজন চলকটোৱে $N(\mu, \sigma^2)$ প্ৰসামান্য বন্টন অনুসৰণ কৰে, তেনেহ'লে 5% স্তৰত $H_1: \mu \neq 1$ ৰ বিপৰীতে $H_0: \mu = 1$ পৰীক্ষা কৰা। দিয়া আছে, স্বাতন্ত্ৰ্য মাত্ৰা 8ৰ কাৰণে $[|t| > 2 \cdot 306] = 0 \cdot 05$.

5

A random sample of 9 experimental animals under a certain diet gave the following increase in weight. $\Sigma x_i = 45$ lbs, $\Sigma x_i^2 = 279$ lbs, where x_i denotes the increase in weight of the *i*th animal. Assuming that the increase in weight is normally distributed as $N(\mu, \sigma^2)$ variate, test $H_0: \mu = 1$ against $H_1: \mu \neq 1$ at 5% level. Given $[|t| > 2 \cdot 306] = 0 \cdot 05$ for 8 d.f.

(ii) দুটা যাদৃচ্ছিক প্ৰতিদৰ্শৰ পৰা পোৱা ফলাফলসমূহ তলত দিয়া আছে। 5% সাৰ্থকতা স্তৰত পৰীক্ষা কৰা যে, প্ৰতিদৰ্শ দুটা একে প্ৰসামান্য সমষ্টিৰ পৰা অনা হৈছে নেকি?

5

Two random samples gave the following results. Test whether the samples come from the same normal population at 5% level of significance:

| প্রতিদর্শ Sample | আকাৰ Size | প্রতিদর্শ মাধা Sample mean | মাধাৰ পৰা অন্তৰলৈ পোৱা ৰাশিব বৰ্গৰ যোগফল Sum of squares of deviations from the mean |
|---------------------|--------------|-------------------------------|--|
| 1 | 10 | 15 | 90 |
| 2 | 12 | 14 | 108 |

দিয়া আছে:

Given:

$$F_{5\%}(9, 11) = 2 \cdot 90, F_{5\%}(11, 9) = 3 \cdot 10 \text{ (approx.)}$$

$$t_{5\%}(20) = 2 \cdot 086, t_{5\%}(22) = 2 \cdot 07$$

6. (a) অভিধাৰণাসমূহ স্পষ্টকৈ ব্যক্ত কৰি, চিহ্ন পৰীক্ষা বৰ্ণনা কৰা।

Describe sign test, stating clearly the assumptions made.

7

अथवा /Or

(b) দুটা স্বতন্ত্ৰ পৰিদৰ্শৰ কাৰণে মাধ্যিকী পৰীক্ষাৰ প্ৰক্ৰিয়াটো বৰ্ণনা কৰা। যেতিয়া দুটা পৰিদর্শৰ মাজত সম্বন্ধ থাকে, তেতিয়া কোনটো অপ্রাচলীয় পৰীক্ষা ব্যৱহাৰ কৰিবা?

6+1=7

Describe the procedure of median test when there are two independent samples. What nonparametric test would you use when the two samples are related?

(Old Course)

Full Marks: 80
Pass Marks: 32

Time: 3 hours

The figures in the margin indicate full marks for the questions

| | • |
|---------|---|
| 1. খালী | া ঠাই পূৰ কৰা : 1×8=8 |
| | in the blanks: |
| (a) | প্ৰতিদৰ্শৰ মাধ্য সমষ্টিৰ মাধ্যৰ আকলক। Sample mean is an estimate of population mean. |
| (b) | ক্ৰেমাৰ-ৰাও অসমতাই এটা অনভিনত আকলকৰ প্ৰসৰণৰ দিয়ে। |
| | Cramer-Rao inequality provides to the variance of an unbiased estimator. |
| , (c) | চৰম শক্যতা আকলক হোৱাটো আৱশ্যক। The maximum likelihood estimators need not necessarily be |
| (d) | সীমাবোৰ হ'ব। The 95% confidence to the second secon |
| • | parameter μ of $N(\mu, \sigma^2)$ are |
| 8P/219 | |

(Continued)

(e) এটা ৰিক্ত প্ৰকল্পক অগ্ৰাহ্য কৰা হয়, যদি পৰীক্ষণ প্ৰতিদৰ্শজৰ মান ____ পৰে। A null hypothesis is rejected, if the value of a test statistic lies in the $H_0: \mu = \mu_0$ ৰ বিপক্ষে $H_1: \mu \neq \mu_0$ পৰীক্ষা কৰিবৰ (f) বাবে পৰীক্ষণ প্ৰতিদৰ্শজৰ z = ______। The statistic z for testing $H_0: \mu = \mu_0$ against $H_1: \mu \neq \mu_0$ is $z = \underline{\hspace{1cm}}$. ____ প্ৰতিদৰ্শৰ ক্ষেত্ৰত ষ্টুডেন্ট t-পৰীক্ষা কৰা হয়। (a) Student's t-test is applicable in case of _____ sample. ৰ সমতা পৰীক্ষা কৰিবলৈ মধ্যমা পৰীক্ষা ব্যৱহাৰ (h) কৰা হয়।

Median test is used for testing the

তলত দিয়া প্ৰশ্ৰবোৰৰ উত্তৰ দিয়া :

equality of _____.

2×8=16

Answer the following questions:

- (a) এটা ভাল আকলকৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ কি কি?

 What are the characteristics of a good estimator?
- (b) ক্ৰেমাৰ-বাওৰ অসমতা উল্লেখ কৰা। State Cramer-Rao inequality.

- (c) ঘূৰ্ণক পদ্ধতিৰে প্ৰাচলৰ আকল কৰাটো বৰ্ণনা কৰা।

 Describe the method of moments for estimating parameters.
- (d) এটা 100 আকাৰৰ যাদৃচ্ছিক প্ৰতিদৰ্শৰ মাধ্য 15 আৰু
 সমষ্টিৰ প্ৰসৰণ 25 হয়। 95% বিশ্বাস্যতা মাত্ৰাত
 সমষ্টিৰ মাধ্যৰ অন্তৰাল আকল উলিওৱা।

 A random sample of size 100 has
 mean 15, the population variance
 being 25. Find the interval estimate of
 the population mean with a confidence
 level of 95%.
- (e) ক্রান্তিক ক্ষেত্র বুলিলে কি বুজায়?
 What is meant by critical region?
- গ্রেপ্তি সাংখ্যিকীয় প্রকল্প পবীক্ষাত বিকল্প প্রকল্পর গুৰুত্ব চমুকৈ উল্লেখ করা।
 Briefly mention the importance of alternative hypothesis in testing of numerical hypothesis.
- (g) অপ্রাচলীয় পদ্ধতি কেতিয়া ব্যবহাৰ কৰা উচিত?

 When should the nonparametric method be used?
- (h) অপ্রাচলীয় পদ্ধতিৰ অসুবিধাসমূহ কি কি?

 What are the disadvantages of nonparametric method?

3. যি কোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিখা :

 $7 \times 2 = 14$

Answer any two questions:

(a) বিন্দু আকলকৰ সংজ্ঞা দিয়া। যদি n_1, n_2, \cdots, n_r আকাৰৰ r প্ৰতিদৰ্শৰ প্ৰসৰণ ক্ৰমে $s_1^2, s_2^2, \cdots, s_r^2$ হয় আৰু t_1 প্ৰতিদৰ্শজৰ প্ৰদত্ত মান

$$t_1 = \frac{n_1 s_1^2 + n_2 s_2^2 + \dots + n_r s_r^2}{k_1}$$

হয়, তেন্তে σ^2 এটা অনভিনত আকলক আকলন কৰিবলৈ k_1 ৰ মান নিৰ্ণয় কৰা। 2+5=7

Define point estimator. If s_1^2 , s_2^2 , ..., s_r^2 , are r sample variances based on sample of sizes n_1 , n_2 , ..., n_r respectively and if t_1 is a statistic given by

$$t_1 = \frac{n_1 s_1^2 + n_2 s_2^2 + \dots + n_r s_r^2}{k_1}$$

for estimating σ^2 as an unbiased estimator, find the value of k_1 .

(b) এটা দক্ষ আকলকৰ সংজ্ঞা কেনেকৈ দিবা? এটা অজ্ঞাত মাধ্য, μ যুক্ত প্ৰসামান্য সমষ্টিৰ পৰা 5 আকাৰৰ (X_1,X_2,X_3,X_4,X_5) এটা যাদৃচ্ছিক প্ৰতিদৰ্শ

(Turn Over)

লোৱা হ'ল। µ আকলনৰ বাবে তলৰ আকলকসমূহ বিৱেচনা কৰা:

$$T_1 = \frac{X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + X_5}{5}$$

$$T_2 = \frac{X_1 + X_2}{2} + X_3$$

$$T_3 = \frac{2X_1 + X_2 + \lambda X_3}{3}$$

ষ'ত λ এনে হ'ব লাগিব, যাতে T_3 এটা অনভিনত আকলক হয়। ইয়াৰে কোনটো আকলক উৎকৃষ্ট আৰু কিয় ? 2+2+3=7

How do you define an efficient estimator? A random sample $(X_1, X_2, X_3, X_4, X_5)$ of size 5 is drawn from a normal population with unknown mean μ . Consider the following estimators to estimate:

$$T_1 = \frac{X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + X_5}{5}$$

$$T_2 = \frac{X_1 + X_2}{2} + X_3$$

$$T_3 = \frac{2X_1 + X_2 + \lambda X_3}{3}$$

where, λ is such that T_3 is an unbiased estimator. Examine which of these estimators is the best and why.

- (c) আকলক পর্যাপ্ততা বুলিলে কি বুজা? প্রসামান্য সমষ্টি $N(\mu, \sigma^2)$ ৰ পৰা এটা যাদৃচ্ছিক প্রতিদর্শ লোৱা হ'ল। μ আৰু σ^2 ৰ পর্যাপ্ত আকলক নির্ণয় কৰা। 2+2+3=7 What is sufficient estimator? A random sample is drawn from a normal population $N(\mu, \sigma^2)$. Find the sufficient estimators for μ and σ^2 .
- 4. যি কোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ লিখা :

7×2=14

7

Answer any two questions:

- (a) চৰম শক্যতা আকলকৰ আলোচনা কৰা। চৰম শক্যতা আকলকৰ প্ৰধান ধৰ্মসমূহ লিখা। Discuss maximum likelihood estimators. State the important properties of maximum likelihood estimators.
- (b) ধৰা হ'ল, x_1, x_2, \cdots, x_n যাদৃচ্ছিক চলকটো লোৱাৰ বন্টনটোৰ সম্ভাৱিতা ফলনটো হ'ল

$$f(x, \theta) = \theta e^{-\theta x}; \quad 0 < x < \infty, \theta > 0$$

$$= 0 \quad ; \quad \text{অন্যতা}$$

ঘূৰ্ণক পদ্ধতিৰে θ আকলক কৰা।

Let x_1, x_2, \dots, x_n be a random sample from a distribution with the probability density function

$$f(x, \theta) = \theta e^{-\theta x}; \quad 0 < x < \infty, \theta > 0$$

= 0; elsewhere

Estimate θ using the method of moments.

(c) বিশ্বাস্যতা অন্তৰাল কাক বোলে? এটা প্ৰসামান্য বন্টনৰ
(ii) মধ্যমান আৰু (iii) প্ৰসৰণৰ বাবে বিশ্বাস্যতা অন্তৰাল
উলিওৱা।
2+5=7

What are the confidence intervals? Obtain the confidence intervals for (i) mean and (ii) variance of a normal population.

- হৈ কোনো দুটা প্ৰশ্নৰ উত্তৰ লিখা : 9×2=18
 Answer any two questions :
 - (a) সৰল আৰু যৌগিক প্ৰকল্প কি? উদাহৰণসহ লিখা। সাংখ্যিকীয় প্ৰকল্প পৰীক্ষাৰ প্ৰণালীটো চমুকৈ বৰ্ণনা কৰা। 4+5=9

What are simple and composite hypotheses? Explain with examples. Describe briefly the procedure of testing a numerical hypothesis.

(b) χ^2 -প্ৰতিদৰ্শৰ সংজ্ঞা দিয়া। এই প্ৰতিদৰ্শৰ সহায়ত গুণৰ স্বতন্ত্ৰতা কেনেকৈ পৰীক্ষা কৰিবা? χ^2 -প্ৰতিদৰ্শ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ আৱশ্যকীয় চৰ্তসমূহ কি কি? 2+4+3=9

Define χ^2 -statistic. How do you test the independence of attributes with it? What are the necessary conditions for application of χ^2 -test statistic? (c) বৃহৎ আৰু ক্ষুদ্ৰ প্ৰতিদৰ্শৰ পৰীক্ষাৰ মাজত পাৰ্থক্য কৰা। দুটা ক্ষুদ্ৰ প্ৰতিদৰ্শৰ মাধ্যৰ পৰীক্ষা কেনেকৈ কৰিবা? দিয়া আছে.

 $n_1 = 10$, $n_2 = 12$, $\overline{X} = 12$ lb, $\overline{Y} = 18$ lb,

$$\sum_{i} (X_i - \overline{X})^2 = 120 \text{ sq. lb}, \sum_{j} (Y_j - \overline{Y})^2 = 314 \text{ sq. lb}$$

প্ৰীক্ষা কৰি দেখুওৱা যে, দুয়োটা প্ৰতিদৰ্শৰ মাধ্যৰ সাৰ্থক অন্তৰ আছেনে ?

দিয়া আছে, 20 স্বতন্ত্ৰ মাত্ৰাৰ কাৰণে 5% সাৰ্থকতা 2+4+3=9 ম্বৰত tৰ মান 2.09.

Distinguish between large and small sample tests. How can you test means of two small samples?

Given:

 $n_1 = 10$, $n_2 = 12$, $\overline{X} = 12$ lb, $\overline{Y} = 18$ lb,

$$\sum_{i} (X_i - \overline{X})^2 = 120 \text{ sq. lb}, \sum_{j} (Y_j - \overline{Y})^2 = 314 \text{ sq. lb}$$

Test whether two sample means differ significantly or not.

Given, $t_{0.05}$ for 20 d.f. = 2.09.

6. (a) চিহ্ন পৰীক্ষাটো বৰ্ণনা কৰা। এটা টেলিভিচন কোম্পানীৰ 18 জন কৰ্মচাৰীৰ এদিনত এটা টেলিভিচন একত্ৰিত ক্ৰিবলৈ লগা সময়সমূহ (ঘণ্টাত) দিয়া হৈছে :

16, 14, 5, 9, 11, 4, 7, 10, 7 16, 10, 7, 9, 11, 9, 10, 8, 10 এটা টেলিভিচন একত্রিত কৰিবলৈ ৪ ঘণ্টাতকৈ বেছি সময় লাগে নেকি, পৰীক্ষা কৰা। 5+5=10

Describe the sign test. The following data is the time (in hours) taken by 18 workers in a TV company in assembling a television set during a day:

16, 14, 5, 9, 11, 4, 7, 10, 7

16, 10, 7, 9, 11, 9, 10, 8, 10

Find out whether majority of the workers take more than 8 hours in assembling a TV set.

অথবা /Or

- (b) মধ্যমা পৰীক্ষা বৰ্ণনা কৰা। ঔষধ নোখোৱাকৈ 6 জন মানুহৰ নাড়ীৰ হাৰ আৰু 3 দিন ঔষধ খোৱাৰ পিচত 7 জন মানুহৰ নাড়ীৰ হাৰসমূহ এনে ধৰণৰ :
 - 3 দিন ঔষধ নোখোৱাকৈ নাড়ীৰ হাৰ :

x: 120, 104, 72, 182, 88, 96

3 দিন ঔষধ লোৱাৰ পিচত নাড়ীৰ হাৰ :

y: 122, 108, 105, 130, 140, 136, 84

 $\alpha = 0.05$ ত পৰীক্ষা কৰা যে, ঔষধ খোৱা আৰু নোখোৱা মানুহৰ নাড়ীৰ হাৰ একে। 5+5=10

Describe the median test. The pulse rate of 6 persons without any medication

and of 7 persons after 3 days of medication were as follows:

Pulse rate after 3 days without any medication:

x: 120, 104, 72, 182, 88, 96

Pulse rate after 3 days of medication:

y: 122, 108, 105, 130, 140, 136, 84

Test whether the distribution of pulse rate of persons before and after medication is same at $\alpha = 0.05$.
